

Sisäministeriö
kirjaamo@intermin.fi

Viite: SM061:00/2015

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pelastustoimen järjestämisestä

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laista pelastustoimen järjestämisestä. SPEK pitää esitystä pääosiltaan hyvänä ja yhtyy käsitykseen siitä, että pelastustoimen siirto maakuntien järjestämisvastuulle sekä toiminnan ohjauksen, erityisesti valtakunnallisen koordinaation kehittäminen ovat perusteltuja uudistuksia niin julkisen talouden kuin yhdenvertaisten julkisten palveluiden turvaamisen kannalta.

Hallituksen esityksessä pelastustoimi esitetään siirrettäväksi viiden järjestämisvastuussa olevan maakunnan hoidettavaksi. Keskeinen peruste ja tavoite esitetyssä uudistuksessa on turvata ensihoitopalveluiden tuottaminen pelastustoimen voimavaroin. Esitys on SPEKin käsityksen mukaan perusteltu ja toisi yhtäältä tavoiteltuja mittakaavaetuja suhteessa nykyiseen 22 aluelaitoksen järjestelmään. Toisaalta pelastustoimen roolin turvaaminen ensihoitopalveluiden tuottamisessa taas tuo selviä synergiaetuja mm. tilannekuvan ylläpidon osalta, parantaa yhteiskunnan valmiutta vastata laaja-alaisiin suuronnettomuustilanteisiin sekä mahdollistaa nykyisenkaltaisen kattavan palvelupiste (paloasema-) verkoston ylläpidon. Erityisesti harva-alueella ensihoitovalmiutta on voitu ja voidaan käyttää myös kotisairaanhoidon tarpeisiin.

Esityksessä korostetaan taloudellisuutta ja julkisen talouden kestävyysvajeen tuomia haasteita. On hyvä, että vaatimukset tuodaan selvästi esille esityksessä ja on myös avattu taloudellisten sekä henkilöstövaikutusten arvioinnin yhteydessä. SPEKin käsityksen mukaan taloudelliset tavoitteet on mahdollista saavuttaa toiminnan suunnittelua ja seurantaa tehostamalla, käytäntöjä yhdenmukaistamalla sekä mm. tietojohtamista vahvistamalla. Esityksessä todettu valmiuden säätely suhteessa riskinarvioon on tässä suhteessa tervetullut esitys ja konkreettinen osoitus näistä mahdollisuuksista. Suurempi pelastuslaitoskoko mahdollistaa sekin, kuten esityksessä todetaan, tehokkaamman urasuunnittelun ja tehtäväkierron sekä mm. hallinnointikulujen pienentämisen. SPEK pitää kuitenkin haasteellisena lain perusteluissa olevaa viittausta erityisesti palopäälystön karsimiseen. Puhtaan hallinnollisten tukitehtävien järjeistäminen on paikallaan, mutta pelastustoimen kehittäminen, erityisesti työn tuottavuuden tehostaminen sekä panostukset riskienhallintaan ja ennaltaehkäisyyn edellyttävät riittäviä suunnittelu- ja kehittämisvoimavaroja. Keskeinen rooli tässä työssä on tällä hetkellä päälystöllä.

Palokuntien ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden hyödyntäminen ja resurssin kehittäminen antavat myös mahdollisuuksia turvata nykyinen palveluntarjonta tai jopa tehostaa sitä. Tässä yhteydessä on kuitenkin varottava vakinaisen henkilöstön ja sopimushenkilöstön asettamista vastakkain sekä välttää ajatusta vakinaisen henkilöstön korvaamisesta vapaaehtoisilla.

Hallituksen esityksessä esitetään, että pelastustoimen tehtävissä voidaan jatkossa käyttää myös muita yhteisöjä kuin sopimuspalokuntia. Käytännössä tämä avaa myös yrityksille mahdollisuuden osallistua palveluiden tuottamiseen. SPEK pitää tärkeänä, että tässä yhteydessä huomioidaan kolmannen sektorin (sopimuspalokunnat) keskeinen rooli osana pelastustoimen järjestelmää sekä pelastustoimen tehtäväkentän ja vastuiden ulottuminen päivittäisistä onnettomuuksista aina laajoihin häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin. Mikäli pelastustoimen palveluiden tuottaminen avataan myös liiketaloudellisesti toimiville toimijoille (yrityksille), on tärkeää täsmentää kaupallisen sekä järjestölähtöisen palvelutarjonnan suhdetta, hankintamenettelyä sekä vaatimuksia, joilla palveluiden saatavuus ja edelleen pelastustoimen palvelut turvataan myös vakavammissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Sopimuspalokuntatoiminnan tarkastelu puhtaasti tilaaja -suhteena voi vaarantaa nykymuotoisen palokuntajärjestelmän ja sen myötä saatavat voimavarat. Kasvu- ja muissa asutuskeskuksissa päivittäinen palvelutaso voitaneen turvata tästäkin huolimatta, häiriötilanteissa sekä erityisesti poikkeusoloissa tarvittavien reservien kannalta palokuntatoiminnan hiipumisella olisi olennaista merkitystä. Maaseudulla, ja erityisesti harvaan asutulla alueella korvaavaa järjestelmää ei ole ja näiden alueiden turvallisuuspalvelut ovat lähes kokonaan kolmannen sektorin varassa.

Omaisuuksien osalta hallituksen esityksessä todetaan kiinteän ja irtaimen omaisuuden jaosta kuntien ja maakuntien välillä. SPEK pitää tärkeänä, että tässä yhteydessä huomioidaan myös nyt kuntien pelastuslaitosten kautta omistamat pelastustoimen tietovarannot ja niiden hallinnan järjestämisen uudistuksen yhteydessä.

SPEK esittää hallituksen esityksessä sopimuspalokuntaa koskevaan määrittelyyn lisätaisiin yhdistyksen muotoon perustettu vapaapalokunta **tai muu pelastuspalvelua harjoittava yhdistys tai vastaava yhteisö**. Tämä olisi perusteltua ottaen huomioon vallitsevat käytännöt, esimerkiksi meripelastusyhdistysten roolin saaristoalueilla ja sisävesillä sekä lentopelastuksessa käytettävät lentopelastusyhdistykset sekä pelastuskoiratoiminnan. Lavennus on tärkeä myös ottaen huomioon pelastustoimen strategiassa asetettu tavoite laajentaa ja vahvistaa pelastustoimen roolia häiriötilanteiden hallinnassa. Tämän tehtäväkentän haltuunotto edellyttää pelastustoimen ja kolmannen sektorin yhteistyön laajentamista ja syventämistä myös alan perinteisten toimijoiden ulkopuolelle. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan SPEKin käsityksen mukaan ole tarpeen luoda uusia, rinnakkaisia käytäntöjä, ei-sopimuspalokunnille.

Lakiluonnoksessa korostetaan valtion ohjausrooli sekä maakuntien keskinäinen yhteistyö niin palvelutason määrittelyssä kuin arvioinnissakin. Tämä on perusteltua alan kehittämistavoitteiden sekä nyt perustettavien yksiköiden muodostamisen kannalta. Suunnitteluprosessien yksityiskohdista on tarkoitus säätää pelastuslain uudistuksen yhteydessä. SPEK haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että kuntien tai muiden toimijoiden roolia ei ole lainkaan käsitelty. Ottaen huomioon kuntien keskeisen roolin rakentamisessa ja maankäytössä, tiestön ja muun infrastruktuurin ylläpitäjinä, vesi-, lämpö- ja energiahuollon sekä ateriat- ja sivistyspalveluiden, pitää SPEK tärkeänä, että kunnat ja yhteistoiminta kuntien kanssa huomioidaan maakunnallisia palvelutasopäätöksiä valmisteltaessa. Sama koskee myös muita pelastustoimintaan tai varautumiseen liittyviä toimijoita. Yhteistoiminnasta sekä siihen liittyvistä prosesseista olisi siksi perusteltua kirjata järjestämislakiin.

Hallituksen esityksessä palvelutaso esitetään perustettavaksi maakunnalliseen riskinarvion sekä valtakunnallisiin tavoitteisiin. Käytäntö muistuttaa maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita. Vastuu tavoitteiden valmistelusta sekä viimekätinen päätäntävalta olisi sisäministeriöllä. SPEK pitää esitystä hyvänä ja konkreettisena keinona edistää yhdenmukaisia käytäntöjen luomista koko alalle.

Pelastustoimen omavalvontaohjelma. SPEK esittää, että termiä muutettaisiin. Nykykäytännöissä omavalvonta viittaa omatoimisen varautumisen ohjaamiskäytäntöihin mikä voi aiheuttaa sekaannusta. Toiminnan itsearviointi- tai laadunhallintaohjelma voisi olla osuvampia termejä myös säädöksen sisällön osalta. Perustelutekstiin voitaisiin myös lisätä erikseen viittaus hyvään hallintoon yhtenä palveluiden laadun kriteerinä.

Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Hallituksen esityksen perusteluissa varautumisvelvoitetta on käsitelty seikkaperäisesti. Esityksestä ei kuitenkaan käy suoraan ilmi, mistä kaikista tehtävistä pelastustoimi vastaisi, vaan asiasta on tarkoitus säätää yksityiskohtaisemmin pelastuslaissa. Varautumisvelvoite ja koko pelastustoimen rooli niin varautumisen kuin häiriötilanteiden hallinnan kannalta on keskeinen ja SPEK toivoo, että sitä vielä täsmennetään ja että tässä yhteydessä otettaisiin myös kantaa pelastustoimen suhteesta kuntiin ja niiden varautumiseen. Kysymys kolmannen sektorin voimavaroista on paljon laajempi kuin vain hankintasopimustekninen ja ansaitsee siksi tulla erikseen huomioiduksi. Siksi SPEK pitää tärkeänä, että pelastustoimen jatkuvuudenhallinnan kannalta olennainen sopimuspälokuntatoiminta ja muu kolmannen sektorin toiminta ja tämän kehittämiseen tarvittavat toimet tuodaan perusteluissa selkeästi esille.

Lakiesityksessä viitataan yleistasolla kansainväliseen yhteistyöhön, erityisesti pelastustoimen roolin ja tehtävien kehitykseen EU:n piirissä. Vaikka kansainvälisestä yhteistoinnista ei ole tarpeen säätää suoraan järjestämislaissa, pitää SPEK tärkeänä, että asia huomioidaan lain perusteluissa myös konkreettisesti pelastustoimen kehittämisen ja siihen kohdistuvien odotusten osalta. Järjestämisvastuussa olevat maakunnat ovat käytännössä kansainvälisiä toimijoita lähialueyhteistyön ja rajat ylittävän pelastustoiminnan osalta sekä pelastustoiminnassa kansainvälisellä merialueella. Maakunnat toimivat myös käytännön avun vastaanottajina tai lähettäjinä Euroopan Unionin pelastuspalvelumekanismin piirissä.

SUOMEN PELASTUSALAN KESKUSJÄRJESTÖ

Juha Hakola
hallituksen puheenjohtaja

Marko Hasari
toimitusjohtaja